

Nr 95.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1917 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förlikningsvis bestämd skatteköpeskillning för kronan å Tuna bergslags allmänning m. m. ävensom två i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 4 maj 1917 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 356, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att, under förutsättning att den av Näfvekvarns bruks aktiebolag mot Kungl. Maj:t och kronan anhängiggjorda, på Kungl. Maj:ts prövning för närvarande beroende rättegången om utfående av skattebrev från bolagets sida nedlägges, medgiva:

ej mindre att de å Tuna bergslags allmänning i Södermanlands län genom skattläggning enligt nådiga kungörelsen angående användande av de till bergverken och bruken upplåtna rekognitionsskogar den 4 februari 1811 uppkomna hemmanen $\frac{7}{16}$ mtl Hjälkhyttan nr 2, $\frac{27}{64}$ mtl Långbro n:r 1, $\frac{1}{32}$ mtl Kungstorp nr 1 och $\frac{15}{16}$ mtl Kungshamn nr 1 må till nämnda bolag under skattemannarätt försäljas mot en köpeskillning av 584,891 kronor 18 öre att av bolaget kontant gäldas den 2 januari 1918, då ifrågavarande fastigheter må av bolaget tillträdas, samt i övrigt på de av föredragande departementschefen tillstyrkta villkor,

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 10 saml. 57 häft. (Nr 95.)

än även att den inflytande köpeskillingen må användas till inköp för kronans räkning av skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Genom utslag den 5 juli 1757 tillerkände bergskollegium delägarna i Tunabergs kopparverk i Södermanlands län, så länge det upprätthölles och på bergsvis dreves samt skogsunderstödet behövdes, nyttjanderätten till hela den allmänning, som — förutom en för Näfvekvärns styckebruk avskild rekognitionsskog och vissa enskild person tillhöriga lägenheter — av ålder benämnts Tuna bergslags allmänning, varunder även innefattades viss vid gränsen till Östergötlands län belägen skogstrakt, att därav tillika med de därvarande oskattlagda torpen till kopparverkets drift och fortsättande sig betjäna, dock med rätt för de på allmänningen belägna skoglösa hemman och torp att därstädes efter utsyning erhålla skog till husbehov.

Efter ansökning av ägarna till nämnda kopparverk förklarade Kungl. Maj:t genom resolution den 30 maj 1879 dem berättigade att, i den ordning nådiga kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga om användande av de bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna utfärdade författningar föreskreve, efter skedd skattläggning till skatte lösa så stor del av allmänningen, som, sedan de till skogsfång därifrån berättigade hemman och lägenheter erhållit däremot svarande skogsmark, kunde vara för verkets behov erforderlig.

Vid den bergmästareundersökning, som i anledning härav förrättades under år 1885, funno förrättningsmännen, att all den skog, som sedan de i nyssnämnda nådiga brev omförmälda tilldelningar av skogsmark från allmänningen ägt rum, återstode eller 1095 hektar 71,1 ar, borde anslås till kopparverket. Genom utslag den 26 februari 1889 gillade och till efter rättelse fastställde kammar- och kommerskollegierna de vid undersökningen vidtagna åtgärder, varefter den 14 juli 1894 upprättades förslag till skattläggning, enligt vilket det åt kopparverket bibehållna områdets torp och skogsägor skulle indelas under nedannämnda namn och hemmansnummer samt skattläggas sålunda, att hemmanet Hjälkhyttan nr 2 uppskattades till $\frac{7}{16}$ mantal, hemmanet Långbro nr 1 till $2\frac{7}{64}$ mantal, hemmanet Kungstorp nr 1 till $1\frac{1}{32}$ mantal samt hemmanet Kungshamn nr 1 till $\frac{15}{16}$ mantal. Sedan av kronan emellertid framställt yrkande att kopparverkets ägare måtte till kronans fria disposition avträda allmänningen blivit av Kungl. Maj:t genom dom den 19 mars 1908 ogillat, lät kammarkollegium genom utslag den 12 oktober 1908 vid berörda skattläggning bero, med iakttagande dock av vissa mot densamma framställda anmärkningar, samt fastställde de av ifrågavarande allmänningsdel uppkomna hemman till ovannämnda namn, nummer och mantal ävensom till vissa an-

givna räntor, varjämte kammarkollegium genom samma utslag förklarade att, sedan kopparverkets ägare, vilka anhållit att få till skatte lösa de genom skattläggningen uppkomna hemmanen, å vederbörlig ort inbetalat stadgade skatteköpeskillingar, kollegium ville på därom i behörig ordning gjord anmälan utfärda skattebrev å hemmanen.

Efter det Näfvekvärns bruks aktiebolag såsom ägare av kopparverket i skrivelse den 27 april 1909 hos kammarkollegium anhållit om besked rörande rätta beloppen av skatteköpeskillingarna för ifrågavarande hemman samt meddelande om vad bolaget vidare hade att iakttaga för vinnande av skattemannarätt till desamma, beslöt kammarkollegium den 26 augusti 1909, att bolaget skulle meddelas det besked, att skatteköpeskillingen utgjorde, beräknad till sex års ränta efter kronovärde, för hemmanet Hjälkhyttan nr 2 femtiotre kronor 8 öre, för hemmanet Långbro nr 1 tvåhundra femtiotre kronor 87 öre, för hemmanet Kungstorp nr 1 etthundratjugufem kronor 19 öre och för hemmanet Kungshamn nr 1 etthundratolv kronor 60 öre, vartill komme avgifter till Vadstena krigsmanshuskassa med 6 procent av skatteköpeskillingarna, samt att, i avseende å vad iakttagas borde för vinnande av skattemannarätt, vederbörande hade att ställa sig till efterrättelse vad nådiga kungörelsen den 4 februari 1811 samt övriga om användande av de bruken och bergverken upplättna rekognitionsskogarna utfärdade författningar därutinnan föreskreve.

Med skrivelse den 14 september 1909 överlämnade därefter Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län till kammarkollegium ej mindre två levereringsreversal, utvisande, att bolaget den 13 september 1909 i riksbankens avdelningskontor i Nyköping insatt å statsverkets giroräkning skatteköpeskillingar för ifrågavarande hemman med tillhopa 544 kronor 74 öre jämte därå belöpande avgifter till Vadstena krigsmanshuskassa med 32 kronor 68 öre, än även ansökning av bolaget att erhålla skattebrev å hemmanen.

Genom utslag den 10 mars 1910 anmodade emellertid kammarkollegium, utan avseende å bolagets sistnämnda ansökning, såvitt densamma åsyftade att åt bolaget allenast mot de inlevererade beloppen, motsvarande 6 gånger kronovärdet av omförmälda hemmans genom skattläggning bestämda grundräntor, förvärva skattemannarätt till hemmanen, Kungl. Maj:ts befallningshavande att låta enligt nådiga förordningen den 19 september 1723, huru med de hemman och kronolägenheter, som till skatte försäljas, förhållas skall, samt nådiga brevet den 18 juni 1754, kungjort genom kammarkollegii cirkulär den 19 september 1754, anställa skattevärdering å hemmanen samt att jämte eget utlåtande till kammarkollegium insända

skattevärderingsinstrument jämte övriga handlingar för den ytterligare åtgärd, som kunde på kammarkollegium ankomma.

Sedan bolaget hos Kungl. Maj:t anfört besvär över kammarkollegii nyssnämnda utslag under yrkande, att Kungl. Maj:t måtte med undanröjande av utslaget förklara bolaget hava fullgjort vad för erhållande av skattebrev å ifrågavarande hemman ålegat bolaget samt förty återförvisa ärendet till vederbörande myndighet med förståndigande att för bolaget utfärda de sökta skattebreven, fann regeringsrätten genom utslag den 23 mars 1912 ej skäl att göra ändring i det överklagade utslaget.

Därefter uttog bolaget stämning å Kungl. Maj:t och kronan vid Jönåkers och Rönö tingslags häradsrätt och anförde: Såväl enligt ovannämnda nådiga kungörelse den 4 februari 1811, vilken vore i förevarande fall tillämplig, som enligt kammarkollegii ovanberörda, den 26 augusti 1909 meddelade beslut skulle skatteköpeskillingarna för omförmälda hemman utgöra sex års räntor, beräknade efter kronovärdet, och genom sistberörda beslut hade skatteköpeskillingarna jämväl blivit fastställda till vissa belopp. Då bolaget inbetalt de sålunda stadgade skatteköpeskillingarna, yrkade bolaget, att Kungl. Maj:t och kronan måtte förpliktas att för bolaget utfärda och till bolaget utlämna behöriga skattebrev å samma hemman.

*Jönåkers
och Rönö
tingslags
häradsrätts
utslag den
17 december
1913.*

Häradsrätten utlät sig genom utslag den 17 december 1913: I målet vore upplyst, att på underdånig ansökning av ägarna till Tunabergs kopparverk Kungl. Maj:t genom brev den 30 maj 1879 till kammar- och kommerskollegierna förklarat kopparverkets ägare berättigade att, i den ordning nådiga kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga om användande av de bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna utfärdade författningar föreskreve, efter skedd skattläggning till skatte lösa så stor del av Tuna bergslags allmänning, som, sedan de till skogsfång därifrån berättigade hemman och lägenheter erhållit däremot svarande skogsmark, kunde vara för kopparverket erforderlig, samt att kammarkollegium, efter skattläggning av nämnda del av allmänningen till hemmantal och ränta, genom laga kraft ägande utslag den 12 oktober 1908 fastställt de av allmänningssdelen uppkomna hemman till namn, nummer, mantal och räntor, nämligen Hjälkhyttan nr 2, $\frac{7}{16}$ mantal, med ränta 105 kronor 27 öre, Långbro nr 1, $2\frac{7}{64}$ mantal, med ränta 513 kronor 1 öre, Kungstorp nr 1, $1\frac{1}{32}$ mantal, med ränta 271 kronor 19 öre och Kungshamn nr 1, $\frac{15}{16}$ mantal, med ränta 169 kronor 90 öre, och tillika förklarat, att sedan kopparverkets ägare å vederbörlig ort inbetalt stadgade skatteköpeskillingar, kollegium ville utfärda skattebrev å hemmanen; och enär, på ansökan av bolaget såsom ägare av nämnda kopparverk om besked rörande rätta beloppen av skatteköpeskillingarna för de i sistberörda utslag omförmälda

fastigheter och om vad bolaget vidare hade att iakttaga för vinnande av skattemannarätt till ifrågavarande fastigheter, kammarkollegium genom beslut den 26 augusti 1909 meddelat det besked, att skatteköpeskillingen utgjorde, beräknad till sex års ränta efter kronovärde, för hemmanet nr 2 Hjälkhyttan 53 kronor 8 öre, för hemmanet nr 1 Kungshamn 112 kronor 60 öre, för hemmanet nr 1 Kungstorp 125 kronor 19 öre och för hemmanet nr 1 Långbro 253 kronor 87 öre, vartill komme avgifter till Vadstena krigsmanshuskassa med 6 procent av skatteköpeskillingarna, ävensom att i avseende å vad iakttagas borde för vinnande av skattemannarätt till ifrågavarande fastigheter vederbörande hade att ställa sig till efterrättelse vad nådiga kungörelsen den 4 februari 1811 samt övriga om användande av de bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna utfärdade författningar därutinnan föreskreve; samt bolaget den 13 september 1909, enligt vad Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län i skriftelse den 14 i samma månad och år till kammarkollegium anmält, genom insättning i riksbankens avdelningskontor i Nyköping å statsverkets giroräkning till Kungl. Maj:t och kronan inlevererat de i berörda beslut uppgivna skatteköpeskillingarna och därå belöpande avgifter till Vadstena krigsmanshuskassa; ty och som Kungl. Maj:ts och kronans invändning, att, enär skatteköpeskillingarna, som jämlikt nådiga förordningen den 19 september 1723 med flera författningar borde bestämmas genom värdering, icke blivit till beloppen vederbörligen fastställda än mindre erlagda, bolaget icke fullgjort villkoren för vinnande av skattemannarätt till ifrågavarande hemman, icke förtjänade avseende vid det förhållande, att nådiga kungörelsen den 4 februari 1811 såväl uttryckligen föreskreve, att vid försäljning till skatte av de till bergverken och bruken bibehållna delar av rekognitionsskogarna bruksägaren ägde såsom skatteköpeskillig nedsätta sex års ränta efter kronovärde, som även, enligt vad bolaget uppgivit, och Kungl. Maj:t och kronan lämnat obestritt, ständigt och utan något enda undantag tolkats och tillämpats efter ordalydelsen, så att i skatteköpeskillig givits och tagits sex års ränta efter kronovärde och således vad kammarkollegium i dess åberopade beslut fordrat och bolaget i enlighet därmed erlagt; alltså och då bolaget följaktligen fullgjort de villkor, som gällande författning stadgade för vinnande av skattemannarätt till ifrågavarande hemman, funne häradsrätten Kungl. Maj:t och kronan skyldig utfärda och bolaget tillhandahålla skattebrev å hemmanen. För rättegångskostnaderna ägde bolaget av Kungl. Maj:t och kronan undfå gottgörelse med 931 kronor.

I häradsrättens utslag sökte båda parterna ändring, bolaget beträffande beloppet av den bolaget tillerkända ersättning för rättegångskostnaderna.

*Svea hov-
rätts dom
den 26 mars
1915.*

Genom dom den 26 mars 1915 har Svea hovrätt, enär i målet vore tvist om villkoren för skatteköp av omförmälda hemman, men tvist av sådan beskaffenhet icke tillhörde allmän domstols bedömande, alltså och då följaktligen häradsrätten icke bort till prövning upptaga bolagets beträffande huvudsaken förda talan, undanröjt häradsrättens utslag, så vitt det innefattade yttrande i denna del av målet. — I fråga om rättegångskostnaderna vid häradsrätten fann hovrätten skäligt att, med ändring av häradsrättens utslag i denna del förplikta bolaget att till Kungl. Maj:t och kronan i ersättning för dess berörda kostnader utgiva 104 kronor 10 öre.

Mot hovrättens dom har talan från bolagets sida fullföljts hos Kungl. Maj:t i högsta domstolen, som emellertid ännu icke utlåtit sig i saken.

* * *

Skattevärderingen.

Med anledning av ovanberörda av kammarkollegium den 10 mars 1910 meddelade och av Kungl. Maj:t den 23 mars 1912 fastställda utslag förordnade Kungl. Maj:ts befallningshavande den 30 maj 1912 kronofogden i Nyköpings fögderi att med biträde av häradsskrivaren i fögderiet, förste lantmätaren i länet och jägmästaren i reviret samt två nämndemän verkställa den anbefallda skattevärderingen. Denna värdering påbörjades den 20 juni 1912, men är ännu icke slutförd. Beträffande grunderna för värderingen hava förrättningsmännen beslutat, att fastigheterna skulle värderas i det skick de då befunnas. Då emellertid förrättningsmännen ej ägde avgöra, vem som vore ägare till de å hemmanen uppförda byggnaderna, beslöts, att hemmanen skulle värderas dels med och dels utan byggnader. Vid värderingen skulle så förfaras, att växande skog värderades för sig och marken (de olika ägoslagen) var för sig, att åkerarealen skulle så värderas, som om tillgång till husbehovsvirke funnes, och därefter å det värde, som erhöles för den växande skogen, avdragas så stort belopp, som motsvarade värdet av husbehovsvirke. Sedan på detta sätt hemmanens verkliga värde erhållits, skulle, om så erfordrades, från detta värde göras de avdrag, som möjligen kunde påkallas för erhållande av skattevärdet.

Enligt ett den 15—17 juli 1912 upprättat, av kronofogden, förste lantmätaren och två nämndemän undertecknat besiktnings- och värderingsinstrument över torp, lägenheter och övriga ägor till nu ifrågavarande hemman skulle enligt nyss angivna grunder hela fastigheterna, inbefäknat dels åbyggnader, dels den skogbärande marken, bortsett från stånds skogen, betinga följande värden:

$\frac{7}{16}$	mantal	Hjälkhyttan nr 2	14,012: 82
$\frac{27}{64}$	»	Långbro nr 1	46,911: 32
$\frac{11}{32}$	»	Kungstorp nr 1	37,211: 56
$\frac{15}{16}$	»	Kungshamn nr 1	22,376: 08

Summa kronor 120,511: 78

Åbyggnaderna hava uppskattats till:

å	Hjälkhyttan nr 2	2,790: —
å	Långbro nr 1	7,950: —
å	Kungstorp nr 1	6,650: —
å	Kungshamn nr 1	9,050: —

Summa kronor 26,440: —

Ståndskogen i dess helhet har enligt ett av jägmästaren Clas Häckner den 20 september 1913 dagtecknat »Uppskattningsinstrument för ståndskogen å Tunabergs kopparverks allmänning» beräknats hava ett bruttovärde av 649,807 kronor. Härifrån borde emellertid enligt instrumentet avdrag ske för ränteförlust, för nedsatt tillväxt å timmerskogen och lövskogen under avverknings tiden med 18,803 kronor, för kulturkostnader under tio år med 10,738 kronor samt för bevaknings- och administrationskostnader med årligen 1,000 kronor, eller om sistnämnda belopp kapitaliserades efter $3\frac{1}{2}$ %, med 28,571 kronor, vadan ståndskogens nettovärde enligt detta instrument skulle utgöra 591,695 kronor jämlikt följande specifikation å virket:

	T:r trädens antal.	Kbm.	Pappersved och prps kbm.	Vedskog kbm.	Summa kbm.
Kungshamn	35,396	15,010	2,857	3,614	21,481
Kungstorp	99,197	45,375	6,871	14,301	66,547
Långbro	73,637	29,608	7,783	6,721	44,112
Hjälkhyttan	50,379	19,226	3,573	1,225	24,024
Summa	258,609	109,219	21,084	25,861	156,164

* * *

Uti en till Kungl. Maj:t ställd skrift, dagtecknad den 23 oktober 1915, har Näfve-kvarns bruks aktiebolag i underdånighet anhållit att få *Näfve-kvarns bruks aktiebolags förliknings-ansbud.* förvärva skattemannarätten till ifrågavarande hemman för en förlikningsvis bestämd köpeskilling av 150,000 kronor.

Vid ifrågavarande skrift har bolaget fogat ett av dåvarande extra jägmästaren och t. f. lektorn vid skogsinstitutet, nuvarande professorn Tor

Jonsson den 23 oktober 1915 dagtecknat »Utlåtande avgivet över ett av herrar L. Bökman, Gustaf Indebetou, K. I. Holmgren och C. A. Eriksson den 15—17 juli 1912 upprättat värderingsinstrument över torp, lägenheter och övriga ägor samt av jägmästare Clas Häckner den 20 september 1913 lämnat uppskattningsinstrument för ståndskogen å Tunabergs kopparverks till skatteköp värderade allmänning». Enligt detta utlåtande skulle markvärdena utgöra 99,083 kronor samt ståndskogens bruttovärde 630,264 kronor. Härifrån skulle, enligt Jonsson, avdrag ske för arbetskostnad för byggnadernas vid torpen försättande i gott skick med 16,470 kronor, för virke till dessa »omedelbara byggnader och reparationer» med 7,101 kronor, för ränteförlust efter 4 % vid tioårig realisation av skog med 70,875 kronor (jfr Häckner 18,803 kronor), för skogsaccis och skogsvårdsavgifter med 10,036 kronor, för kulturkostnader med 11,729 kronor, för skatter med 615 kronor årligen, motsvarande efter 4 % ett kapitalvärde av 15,375 kronor, för årligen utgående husbehovsvirke för torpen 899 kronor, motsvarande efter 4 % ett kapitalvärde av 22,475 kronor, för administration och bevakning med 2,460 kronor årligen, motsvarande efter 4 % ett kapitalvärde av 61,500 kronor (jfr Häckner 28,571 kronor). Därjämte borde, enligt Jonsson, avdrag ske för »rekognitionsrättens» värde, beräknad på sätt som skett i 1889 års förutberörda utslag, eller för årlig tillverkning av

53.55 centner koppar . .	403.34 famnar	
navarvässning	22.40	»
vedbrand till 18 arbetare	90.00	»

515.74 famnar = 1,356 kbm. à 2: 27 kr. 3,083: 70

underhåll av gruvebyggnader och hytta:

25 famnar = 66 kbm. à 7:— » 462:—

underhåll av arbetarebostäder:

18 famnar = 47.4 kbm. à 5:— » 237:—

summa kronor 3,782: 70,

motsvarande kapitaliserat efter 3½ % 108,078 kronor. Vidare borde göras avdrag dels för husens värde med 26,440 kronor samt för förlust genom hinder i tillträdet med 45,000 kronor. Egendomarnas nettovärde skulle alltså enligt Jonsson uppgå till 334,268 kronor. Beträffande denna slutsumma anför Jonsson: »Möjligen torde man mot denna slutsumma kunna invända, att nu två avdrag gjorts för husen, nämligen dels med 26,440 kronor för deras värde såsom tillhöriga Näfvekvärns bruk, dels ock med

23,571 kronor för omedelbart behövliga nybyggnader. Därest bruket befinnes vara husens rätte ägare, torde dock av detta sista avdrag endast så mycket böra bibehållas, som motsvarar byggnadsvirkets rotvärde eller kronor 7,101, medan kronan ej bör åsamkas avdrag på egendomsvärdet för förnyelse av bolaget redan förut tillhöriga byggnader. Under sådana omständigheter synes sålunda det gjorda avdraget för kontanta utlägg till nybyggnader rättvisligen böra utgå, d. v. s. egendomsvärdet skulle kunna höjas med 16,470 kronor upp till 350,738 kronor.»

Till stöd för sin underdåniga ansökning har bolaget huvudsakligen anfört följande.

De tvister och processer angående ifrågavarande hemman, som pågått under årtionden, det nu rådande osäkerhetstillståndet samt utsikterna till fortsatta rättegångar under ännu årtal framåt, allt under det att Näfvekvärns bruks aktiebolag förhindrades att tillgodogöra sig skogarna och deras avkastning, hade föranlett bolaget att framkomma med förslag till förlikning och uppgörelse i godo med Kungl. Maj:t och kronan.

De skäl, som syntes Näfvekvärns bruks aktiebolag starkast tala för en uppgörelse ju förr dess hellre, vore dessa: Innan rättsförhållandet mellan Kungl. Maj:t och kronan och bolaget bleve definitivt ordnat, torde kronan icke tillåta bolaget att å områdena ifråga driva ordnat skogsbruk, och bolaget komme lika bestämt att med till buds stående medel motsätta sig att kronan, utan dom och utan hänsyn till bolagets urgamla rätt, satte sig i besittning av och disponerade fastigheterna. Direkt skada å skogen, förorsakad av att Kungl. Maj:t och kronan förhindrat bolaget att, i enlighet med vad rationell skogsvård tarvat, bedriva avverkning, hade för tiden april 1899—februari 1913 av byråchefen i domänstyrelsen Th. Örtenblad och jägmästaren W. Trahn, lågt och utan ränteberäkning, i penningar uppskattats till 45,000 kronor. Även om Näfvekvärns bruks aktiebolags talan mot Kungl. Maj:t och kronan skulle av domstol vinna bifall, och bolaget sålunda utan någon som helst ytterligare ersättning berättigas till skattebrev å hemmanen, finge man, på grund av domstolsförfarandets långsamhet, beräkna att en tid av cirka 6 å 8 år förflöte innan dylikt slutligt resultat kunde ernås. Ehuru bolaget visserligen ansåge, att möjlighet förefunnes för att kronan utan ytterligare ersättning skulle fränvinnas, respektive bolaget förvärva fastigheterna ifråga, förbisåge bolaget icke, att resultatet av domstolsförfarandet även kunde bliva, att bolagets stämningssyrkanden icke bifölles och att skattevärderingsförfarandet komme att fortgå och läggas till grund vid skatteköpeskillings fixerande. Till följd såväl av de olika åsikter, som uppenbarligen rådde hos Kungl. Maj:t och kronans representanter och bolaget om rätta och lagliga beloppet av blivande

skatteköpeskillingen, som ock av det avsevärda värde som vore ifråga, kunde man emellertid näppeligen förutsätta, att skattevärderingsnämnden komme till ett för båda parterna tillfredsställande resultat. Tvisterna med ty åtföljande processer komme säkerligen även i sådant fall att fortsätta. Att skattevärderingsnämndens beslut icke bleve definitivt, utan kunde överklagas, vore ställt utom allt tvivel. Vid skattevärderingen och eventuellt vid fullföljd av talan mot värderingsmännens beslut komme bolaget att göra gällande, att i huvudsak följande principer skulle tillämpas vid bestämmande av skatteköpeskillingen för bolaget:

1) Bolaget hade sedan år 1757 haft och hade fortfarande bruksrätten till ifrågavarande hemman med därå varande torp.

2) Vid ovanberörda, år 1889 stadfästade bergmästareundersökning hade det för kopparverket beräknade årsbehovet av virke från rekognitionsskogen blivit bindande och till framtida efterrättelse fastställt. Tillfälliga konjunkturen finge härå icke tillmätas något inflytande. Den beräknade årliga avkastningen i skogseffekter från hemmanen hade fixerats: vid nämnda bergmästareundersökning till kvantitet understigande verkets årsbehov och vid undersökning på senare tid, utförd av professor Tor Jonsson, till ungefär sagda årsbehov jämte husbehovsvirke åt torpen. Till den genom hinder för uttagande av årsavkastningen sparade stånds-kogen vore bolaget ensamt och utan ersättning berättigat. Vad beträffade skogsmarken borde sålunda vid skatteköpeskillingens bestämmande hänsyn tagas endast till marken som sådan, i värde uppgående till 43,054 kronor 20 öre, ej däremot till sparad ståndskog och normala årliga avkastningen.

3) Vid inköp av större skogsfastigheter upptoges därå belägna, spridda torp i regel icke till något värde. Så syntes skäligen icke heller böra ske i detta fall. I allt fall borde emellertid iakttagas, att byggnaderna å torpen, i värde beräknade till 26,440 kronor, såsom uppförda av kopparverkets folk och med verket tillkommande virke och övrigt verket tillhörig material, vore bolagets egendom och ej borde ingå i värdering. Även odlingarna hade till väsentligaste delen utförts av verkets folk och på dess bekostnad, vadan större delen av värdet av odlade marken 26,188 kronor 78 öre utan vidare borde gottskrivas bolaget.

4) Hänsyn borde tagas till att bolaget med fog hade anspråk på ersättning för den minskning i värde av stånds-kogen, som uppkommit därigenom, att Kungl. Maj:t och kronan under årtionden omöjliggjort för bolaget att tillvarata skogens normala avkastning.

5) Kopparverkets ägares rätt till skatteköp av ifrågavarande hemman hade blivit dem tillerkänd å tid, då grundskatter ännu påvilade fast egendom och utgingo i form av årlig ränta. Vid då skeende skatteköp iaktogs

att den därefter utgående fastigheten belastande kronoräntan, kapitaliserad, gick i avdrag vid skatteköpeskillings bestämmande. Kapitaliseringen torde icke kunnat ske efter högre procent än 3.6. Då avskrivning av grundskatterna som bekant skedde uteslutande till förmån för jordägarna och ingalunda i syfte att Kungl. Maj:t och kronan därav skulle skörda någon vinst, borde ovillkorligen i föreliggande fall, där rätten till skatteköp förvärvades medan grundräntorna kvarstodo, motsvarande avdrag tillerkännas bolaget. Enligt kammarkollegii den 12 oktober 1908 meddelade, laga kraftvunna utslag angående ifrågavarande hemmans skattläggning uppginge dem åsatta årliga räntor till sammanlagt 1,059 kronor 37 öre, motsvarande efter förberörda räntefot ett kapitalbelopp av 29,432 kronor 50 öre.

6) Bolaget borde gottskrivas redan inbetalda 577 kronor 42 öre jämte ränta.

Vid övervägande av frågan om förlikning i rättegången mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Näfvevarns bruks aktiebolag, å andra sidan, angående rätt till skattebrev och om bestämmande i samband därmed av den skatteköpeskilling, som bolaget skulle erlägga, borde hänsyn tagas ej endast därtill, att i den pågående rättegången tvisten avsåge, huruvida bolaget redan fullgjort hela sin betalningsskyldighet till kronan eller om ytterligare belopp efter skattevärdering kunde avfordras bolaget, utan även därtill, att själva skattevärderingen, om densamma skulle fullföljas, helt säkert bleve ganska invecklad och att därvid bolagets ståndpunkt i fråga om skatteköpeskillings bestämmande måste beaktas och prövas. Även om bolagets under prövning varande talan om utbekommande av skattebrev bifölles och bolaget sålunda utan vidare ersättning komme i oinskränkt besittning av hemmanen och torpen eller om — i händelse av skattevärdering — bolagets ovan i huvudsak antydda synpunkter godkändes, varigenom beloppet av blivande skatteköpeskilling enligt bolagets mening torde kunna fixeras till endast ett eller annat tiotusental kronor, erkände bolaget villigt den fördel, som skulle ligga däri, att bolaget inom en nära liggande tid finge oinskränkt dispositionsrätt till fastigheterna, som, kringspredda och överallt inkilade i bolagets egna fastigheter, sedan kunde läggas under ett bestående och rationellt skogsbruk i förening med dessa senare. Även med avseende å förhållandet mellan bolaget och dess arrendatorer å allmänningstorpen, vilket förhållande under nu rådande osäkerhetstillstånd medförde många olägenheter för alla parter, vore det för alla en fördel, om klarhet i äganderättsfrågan snarast vunnes. Till sist framhåller bolaget, att sakens tvistiga beskaffenhet, gällande skatteköpsförordnings (av den 4 februari 1811) otvetydiga ordalydelse och mening samt de auspråk och rättigheter, vartill ärendets föregående

behandling från vederbörande statsmyndigheters sida givit bolaget fog, föranlett bolaget antaga, att Kungl. Maj:t och kronan skulle vara benägen att genom tillfredsställande förlikning bringa ur världen de svårlösta mellanhavandena med bolaget. Frånsett det kontanta belopp, som genom förlikning komme att tillföras kronan, och frånsett fördelen av de långvariga och tidsödande tvisternas upphörande, skulle förlikning medföra förmånen av att fastigheternas avkastning och årsproduktion bleve på bästa sätt och enligt principerna om rationellt bestående skogsbruk tillgodogjord, varav uppkomme vinst såväl för stat och kommun i skatter som ock för traktens befolkning i rikare tillfälle till arbetsförtjänst.

Genom remiss den 3 november 1915 har Kungl. Maj:t anbefallt kammarkollegium och domänstyrelsen att häröver gemensamt avgiva underdånigt utlåtande, och har i anledning härav kammarkollegium hört sitt advokatfiskalsämbete, varjämte till ämbetsverkens förfogande av ledamoten och sekreteraren i den s. k. åbokommittén A. Bäckström överlämnats av honom verkställda utredningar angående de å Tunabergs bergslags allmänning befintliga torp och lägenheter ävensom angående den rätt, varmed desamma av nuvarande innehavare besittas. För att tagas i övervägande vid avgivande av det genom förenämnda remiss infordrade utlåtande hava ämbetsverken vidare med remiss den 4 februari 1916 mottagit en av bolaget i ärendet gjord ytterligare framställning. Slutligen har styrelsen för Sveriges åboförbund genom O. Dalkvist till kammarkollegium ingivit en skrift i ärendet.

*Kammar-
advokat-
fiskalen.*

Advokatfiskalsämbetet har närmare redogjort för vad i ärendet tidigare förekommit ävensom för den rätt, varmed bolaget, enligt ämbetets uppfattning, innehade nu ifrågavarande egendomar. Beträffande själva saken eller det av bolaget gjorda förlikningsanbudet har ämbetet anført följande. Visserligen hade vederbörande häradsrätt genom ovan omförmälda utslag den 17 december 1913 funnit Kungl. Maj:t och kronan vara skyldig att på grund av de av bolaget redan inbetalda »skatteköpeskillingarna», 577 kronor 42 öre, och utan sådan skattevärdering, som avsåges i Kungl. Maj:ts i regeringsrätten meddelade förberörda utslag, och vilken värdering, enligt vad ovan nämnts, nu påginge, tillhandahålla bolaget skattebrev å hemmanen. Hovrätten hade emellertid funnit bolagets i rättgången förda talan icke tillhöra allmän domstols bedömande, varför häradsrättens utslag av hovrätten undanröjts. Ämbetet ansåge för sin del övervägande skäl tala för att frågan om den kollision, som genom bolagets vid domstol väckta talan må anses hava uppstått mellan domstols och administrativ myndighets behörighet i ifrågavarande avseende, komme att

så lösas, att Kungl. Maj:ts i regeringsrätten meddelade nämnda utslag bleve bestående. Den av bolaget nu bjudna köpeskillingen för fastigheterna uppginge icke till halva beloppet av det värde, som bolaget självt, att döma av det av detsamma åberopade värderingsinstrumentet angående fastigheterna, ansåge dem böra vid pågående skattevärdering betinga. Den ytterligare nedsättning i skatteköpeskillingen, utöver vad i Jonssons ovanberörda utlåtande beräknats, som bolaget nu gjorde gällande med hänsyn till kapitalvärdet av fastigheterna åsatta, men ej utgående grundräntor m. m., förändrade ej detta förhållande. På grund härav och då, även om under skattevärderingsärendets fortsatta handläggning ytterligare avdrag från de därvid åsatta värden skulle anses böra ske, än som av skattevärderingsmännen redan vidtagits, det efter advokatfiskalsämbetets uppfattning torde kunna förväntas, att, jämväl med hänsyn till sådana avdrag, den skatteköpeskillig, som kunde komma att slutligen fastställas, skulle komma att sättas högre än som hittills från bolagets sida medgivits, ansåge sig ämbetet icke kunna tillstyrka antagande av ifrågavarande anbud.

Ämbetsverken hava i underdånigt utlåtande den 9 maj 1916 för egen del anfört följande.

*Kammar-
kollegium
och domän-
styrelsen.*

»Det torde icke råda delade meningar om önskvärdheten av att ifrågavarande gamla skatteköpsärende, vilket ända sedan 1879 ankommit på myndigheternas prövning, äntligen bringas till slut. Såsom bolaget framhållit, har under de langvariga tvisterna mellan kronan och bolaget rätt stora värden förfarits, på grund därav, att de tvistande parterna lagt hinder i vägen för varandra att på ett rationellt sätt tillvarataga den från hemmanen härflytande skogsavkastningen. Härtill kommer att på grund av utebliven skogsvård jämväl själva kapitalvärdet å ifrågavarande fastigheter torde under samma tid blivit i viss mån nedsatt. Dessa olägenheter uppvägas dock i någon mån av den under tiden inträdda starka prisstegringen å alla skogsprodukter och därav att ett betydligt sparat virkesförråd nu finnes. Det är uppenbart att antydda värdeförluster skola komma att stegras i den mån tvisterna mellan kronan och bolaget ytterligare skulle draga ut på tiden. Då, såsom framgår av det föregående, fastigheterna med därå växande ståndskog i och för sig måste anses motsvara ett jämförelsevis betydande värde, anse sig ämbetsverken av rent national-ekonomiska skäl kunna utan tvekan uttala sig för att en slutlig uppgörelse med bolaget snarast möjligt kommer till stånd på för kronan möjligast fördelaktiga villkor.

Härvid torde emellertid möta en viss svårighet att angiva den grund, varefter en dylik uppgörelse skulle ske, beroende på svårigheten eller omöjligheten att gent emot varandra uppskatta värdet av kronans och bo-

lagets rättsliga utsikter i händelse av tvistigheternas fullföljande. Även om, såsom advokatfiskalsämbetet ock påvisat, övertvägande skäl tala för att den nu på högsta domstolens prövning ankommande kollisionsfrågan mellan domstols och administrativ myndighets behörighet bliver avgjord till kronans förmån, så att regeringsrättens utslag den 23 mars 1912 står fast, kvarstå i allt fall åtskilliga olösta rättsfrågor, vilkas slutliga avgörande kan tänkas i avsevärd grad förringa värdet av kronans rätt. Utgången av själva skattevärderingsförfarandet torde vara synnerligen svår att förutse, helst myndigheterna hava att vid detsamma följa äldre, på många decennier icke tillämpade författningar, om vilkas egentliga innebörd råder stor ovisshet. Härtill kommer att bolagets genom Kungl. Maj:ts dom den 19 mars 1908 fastslagna nyttjanderätt till hemmanen till sin innebörd torde vara oklar. Det må erinras att från bolagets sida med viss energi gjorts gällande, att berörda nyttjanderätt icke skulle falla under bestämmelserna i nämnda förordningen den 27 maj 1898 angående förvaltningen av statens till bergshandteringens understöd anslagna skogar. Ämbetsverken anse sig icke böra ingå på något närmare skärskådande av bolagets argumentering i denna del, utan vilja endast framhålla att — även om densamma skulle, vilket ämbetsverken visserligen för sin del icke hålla för osannolikt, av domstolarna underkännas — kvarstår dock ovisshet i fråga om det egentliga värdet av kronans äganderätt till fastigheterna, därest denna äganderätt skulle för framtiden vara bibehållen. Det synes ämbetsverken, som om ovan antydda osäkerhet vid bedömandet av det inbördes värdet av bolagets rättsanspråk, å ena, och kronans, å den andra sidan, borde föranleda till att kronan och bolaget enades om en hälftendelning av tvisteföremålets värde. En dylik uppgörelse torde från kronans sida jämväl vara påkallad av vissa billighetssynpunkter. Det torde nämligen icke kunna förnekas, att för bolaget och dess fångesmän genom förberörda nämnda brev den 30 maj 1879 ställts i utsikt att kunna förvärva bergslagsallmänningen på det sätt nämnda förordningen den 4 februari 1811, såvitt är känt, dittills tillämpats, och uppenbart torde vara, att kammarkollegii ovan omförmälda besked till bolaget den 26 augusti 1909 om vad bolaget hade att iakttaga för vinnande av skattemannarätt till hemmanen i hög grad måste hava stärkt bolaget i denna utsikt.

Den av bolaget erbjudna köpeskillingen 150,000 kronor torde emellertid icke kunna godtagas redan av den grund, att densamma synes vara godtyckligt bestämd. Ämbetsverken anse, att det värde, som bör ligga till grund för kronans uppgörelse med bolaget, skall vara bestämt efter objektiva grunder, och torde därvid den värderingsmetod som plägar följas, när kronan själv är köpare av skogsfastighet, kunna med fördel tillämpas. I fråga om de avdrag, som, sedan fastigheternas sammanlagda nettovärde

blivit funnet, ifrågasatts, anse sig ämbetsverken icke kunna godtaga något annat avdrag än det kapitaliserade värdet av de fastigheterna vid ovanberörda skattläggning påförda grundräntorna om sammanlagt 1,059 kronor 37 öre. Detta värde synes ämbetsverken dock böra kapitaliseras efter 4 % och utgör då 26,484 kronor 25 öre. Något avdrag anse ämbetsverken följaktligen icke böra ifrågakomma vare sig för de å hemmanen uppförda byggnader, vartill bolaget påstått sig hava äganderätt, eller för värdet av den kopparverket tillkommande nyttjanderätt och än mindre för »förlust genom hinder i tillträdet» av hemmanen.

Med iakttagande härav och med användande av vid ovannämnda värdering erhållna resultat få ämbetsverken på följande sätt angiva det värde ämbetsverken anse Tunabergs kopparverks allmänning äga, därvid skälighänsyn tagits till de av nuvarande professorn Jonsson gjorda erinringarna.

Markvärden.

		Kronor.	Öre.	Kronor.	Öre.
Åker	142 ⁰⁵ har	52,628:	78		
Äng och sjöfoder	19 ⁰⁷ »	3,449:	45		
Skogs- och hagmark	1,230 ¹² »	43,064:	20		
Berg, kärr och mossar	617 ⁵⁷				
Andra impediment	96 ²⁶ 713 ⁸³ »	—		99,142:	43

Ståndskogens värde.

Timmerträd över 8" 182,660 st. tall	78,856 kbm	408,107:	—		
» » » 79,949 » gran	30,363 »	97,199:	—		
Props och pappersved	21,084 »	84,949:	—		
Vedskog av lövträd	8,508 »	19,687:	—		
» » barrträd	17,353 »	28,624:	—		
1—30-åriga ungskogar å 198.92 hektar		11,241:	—	649,807:	—
Summa bruttovärde kronor				748,949:	43

Avgående poster.

Ränteförlust under 10-årig realisation av överårig skog, vars värde enl. Jönsson upptages till 375,000 kronor. Förlusten beräknas dock endast till 2.5 procent:

$$375,000 - \frac{375,000}{10} \times \frac{1,025^{10} - 1}{0,025 \cdot 1,025^{10}} \dots = 46,798: -$$

Värdet av till nybyggnader och reparationer
behövt virke enligt Jonsson 7,101: -

Årliga utgifter:

Skatter för 1,230 hektar à 0,50 kr. . . 615: -

Kostnad för förvaltning och bevak-
ning 1,230 hektar à 1,49 kr. . . 1,833: -

Årligt husbehovsvirke enligt Jonsson
565 kbm. 899: -

Summa kronor 3,347: -

som kapitaliseras à 4 procent och utföres med 83,675; - 137,574: -

Summa nettovärde kronor 611,375: 43

Vid uppställande av denna beräkning, därvid hänsyn icke tagits till den sedan år 1912 inträffade stegringen av virkesprisen, hava samma principer tillämpats, som användas vid värdering av kronan till inköp hembjuden mark för kronoparkers bildande, med undantag dock av att intet avdrag gjorts för arbetskostnad och anskaffande av andra materialier än trä till nybyggnad och underhåll av husen vid torpen. Den försummelse ifråga om underhåll av hus, vartill nyttjanderättshavarna kunna hava gjort sig skyldiga, synes nämligen ej böra räknas dem till godo.

Sedan av förestående nettovärde 611,375 kronor 43 öre avgått den i det föregående omförmälda grundskatten kapitaliserad, eller 26,484 kronor 25 öre, återstår 584,891 kronor 18 öre. Hälften av detta belopp eller 292,445 kronor 59 öre skulle sålunda, enligt den antagna förutsättningen av hälftendelning av tvisteföremålets nettovärde, utgöra den förlikningsvis bestämda köpeskillingen för hemmanen.

Som ett led i förlikningen mellan kronan och bolaget torde böra ingå dels att kronan och bolaget var för sig behålla de arrendeavgälder, hälften vardera, som till dem influtit från de å allmänningen belägna, under de senare åren från och med år 1913 av kronan genom vederbörande överjägmästare och bolaget gemensamt utarrenderade torp å hemmanen, dels att kronan ensam behåller inkomsten för från allmänningen från och med år 1913 försåld skog m. m. Bruttobeloppet härav uppgick den 30 april 1916 till 10,670 kronor 74 öre. Kronans utgifter för bevakning samt upphuggning av virke m. m. hava samma dag belöpt sig

till 6,089 kronor 81 öre, däri dock ingå en del utgifter för upphuggning av då annu ej försålt virke. Att bolaget vid inbetalandet av köpeskillingen har att tillgodoräkna sig ovan omförmälda å statsverkets giroräkning insatta 577 kronor 42 öre, torde vara självfallet.

Den genom nu ifrågavarande skatteförsäljning till statsverket inflytande köpeskillingen torde böra användas till inköp för kronans räkning av skogbärande eller till odling tjänlig mark.

Av ovannämnda från åbokommitténs sekreterare ämbetsverken tillhandakomna utredning framgår, att av de 34 torp, som skattlagts under förenämnda, av Tunabergs allmanning bildade hemman, 21 hava upptagits före allmänningens upplåtande år 1757 till kopparverket. Några av dessa 21 torp synas hava upptagits från de på allmanningen belägna hemmanen och hava även i äldre tider ansetts ligga på dessa hemmans områden. Fler-talet av torpen torde emellertid hava upptagits eller åtminstone kommit att disponeras såsom kolartorp för Näfvekvärns bruk, som anlades i början av 1600-talet och tidigt erhöll rätt till skogsfång å allmanningen. En viss skogstrakt av allmanningen blev väl år 1726 utbruten för Näfvekvärns bruk, men synes bruket även därefter tagit sig viss disposition över återstående delen av allmanningen med därå anlagda torp. Sålunda uppgavs vid en den 18 februari 1736 hållen jordreanssakning inom Jönåkers härad, att vissa torp å allmanningen disponerades under Näfvekvärn, dock skulle brukets ägare hovjunkaren de Besche visa med vad rätt han nyttjade torpen. Sedan intressenterna i Tunabergs kopparverk hos bergskollegium gjort framställning om tilldelning av nödig skog och betjäning för verkets underhåll, träffades mellan dessa och dåvarande ägaren av Näfvekvärn kammarherren G. G. de Besche en överenskommelse att till hälften vardera nyttja återstående delen av allmanningen och de för kolning nödiga därstädes då befintliga torp. Genom ovan omförmälda utslag den 5 juli 1757 förklarade emellertid bergskollegium denna överenskommelse alldeles obehörig och kraftlös, enär allmanningen icke vore någon enskild egendom utan Kungl. Maj:t och kronan tillhörig, varjämte kollegium prövade skäligt att framför Näfvekvärns bruk tillerkänna kopparverket — såsom ett ädlare verk — den odisponerade delen av allmanningen *med därå varande oskattlagda torp*. Med dessa oskattlagda torp torde i främsta rummet hava avsetts de torp, som anlagts eller disponerats av Näfvekvärn. Redan år 1760 kommo emellertid Tunabergs kopparverk och Näfvekvärns bruk i samma ägares hand; och några tvister om torpen hava av denna anledning ej förekommit mellan kopparverket och bruket. Övriga äldre torp, som ingått under de av allmanningen bildade hemmanen, torde hava förvärvats av Näfvekvärns bruksägare i samband med de hemman, å vars ägor

torpen fordom ansetts vara belägna. Två torp — Kungshamn och Överbostugan — synas dock hava förvärvats genom överlåtelse från vederbörande torpinnehavare. Sedan lång tid tillbaka hava torpen varit upplåtna genom arrendekontrakt till respektive innehavare.

Intet av ovanberörda torp innehaves med stubbe- eller röjselrätt. Av de dåvarande innehavarna av de på hemmanet Långbro nr 1 belägna torpen Långbro och Nystugan och det på hemmanet Kungshamn nr 1 belägna torpet Lilla Torskhult därom framställda påstående hava blivit av Kungl. Maj:t genom ovannämnda dom den 19 mars 1908 ogillade. Icke heller synas torpen, med undantag av de tre sist omnämnda, brukas av arrendatorer, tillhörande släkter, vilka under längre tid innehaft desamma. Beträffande de nuvarande arrendatorerna av torpen Långbro, Nystugan och Lilla Torskhult synes bolaget av billighetsskäl böra tillförbindas att låta dem under deras och efterlevande makes livstid kvarsitta odrivna.

På grund av det anförda få ämbetsverken alltså i underdånighet hemställa det tacktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva

dels att de på Tuna bergslags allmänning i Södermanlands län genom skattläggning enligt nådiga kungörelsen angående användande av de till bergverken och bruken upplåtna rekognitionsskogar den 4 februari 1811 uppkomna hemmanen $\frac{7}{16}$ mantal Hjälkhyttan nr 2, $2\frac{7}{64}$ mantal Långbro nr 1, $1\frac{1}{32}$ mantal Kungstorp nr 1 och $\frac{15}{16}$ mantal Kungshamn nr 1 må till Näfvekvärns bruks aktiebolag under skattemannarätt försäljas mot en köpeskilling av 292,445 kronor 59 öre med förbehåll om rätt för nuvarande innehavare av de på hemmanet Långbro nr 1 belägna torpen Långbro och Nystugan samt det på hemmanet Kungshamn nr 1 belägna torpet Lilla Torskhult att under deras och efterlevande makars livstid kvarsitta på torpen med nu gällande arrendevillkor samt under förbehåll i övrigt, att kronan och bolaget var för sig behålla de arrendeavgälder, hälften vardera, som till dem influtit från de från och med år 1913 av kronan och bolaget gemensamt utarrenderade torpen å hemmanen samt att kronan ensam tillerkännes inkomsten för från allmänningen från och med år 1913 försäld skog m. m.

dels och att ifrågavarande köpeskilling må användas till inköp för kronans räkning av skogsbärande eller till skogsodling tjänlig mark.»

Bolaget, som tagit del av domänstyrelsens och kammarkollegii ovanberörda underdåniga utlåtande, har i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift förklarat sig för sin del godkänna det av ämbetsverken framlagda förslaget till uppgörelse och i följd därav förnyat anbudet om förlikning på de av ämbetsverken föreslagna villkor.

I särskilda till kammarkollegium ingivna, av collegium till Kungl. Maj:t överlämnade skrifter hava härförutom åtskilliga torpare å Tunabergs allmanning på anförda skäl hemställt, att av dem brukade torp måtte vid eventuell försäljning av ovannämnda hemman till Näfvekvärns bruks aktiebolag fränkiljas och bibehållas såsom krono med ständig besittningsrätt för nuvarande innehavare och deras efterkommande.

I likhet med de hörda ämbetsverken och på de av dem anförda skäl anser jag önskvärt, att detta gamla sedan 1879 anhängiga skatteköpsärendet bringas till slut genom en såväl för kronan som för bolaget rimlig uppgörelse. Och därest förhållandena nu varit ungefärligen desamma som år 1913, skulle jag måhända icke hava varit obenägen att biträda det förlikningsförslag, som av ämbetsverken tillstyrkts. Emellertid kan man icke fränse, att värdet särskilt å växande skog undergått en högst väsentlig stegring, sedan skogens värdering gjordes; huru stor torde dock icke utan en kostbar undersökning nu låta sig utröna. Emellertid kan man, efter vad jag erfarit, räkna med att värdestegringen motsvarar minst 50, troligen 80 procent. På detta förhållande, eller att den betydliga värdestegringen av skogen kan av en ägare utnyttjas, anser jag en för staten lämpligare förlikning vara att bygga. För bägge parterna blir det en fördel att kunna räkna med nuvarande konjunkturförhållanden. Staten bör nämligen kunna påräkna en högre förlikningssumma, än som i ärendet av myndigheterna ifrågasatts. Och den nye ägaren är, om han nu kan realisera sin egendom, i tillfälle att därför erhålla ett belopp, som ligger betydligt över det av värderingsmännen skogen åsatta värdet. Om återigen förlikning icke träffades, vore ej kronan säker på att kunna vid tidpunkten för processens avslutande, om den ock slutade till kronans förmån, påräkna en skatteköpeskillning, som uppginge till det år 1913 åsatta värdet, åtminstone icke om hänsyn tages därtill, att räntan å köpeskillningen, under det antal år processen skulle fortfara, helt och hållet uteblir.

En sådan tankegång har, då jag efter tillträdet av mitt ämbete fick att taga befattning med detta ärende, fört mig till att med bolaget inleda underhandlingar om förlikning på för staten gynnsammare villkor än förut varit på tal. Jag är nu också i tillfälle meddela att bolaget i en denna dag till Kungl. Maj:t ingiven skrift funnit sig böra ansluta sig till vad jag föreslagit. I denna skrift säger bolaget:

»Under förutsättning av uppgörelse med Kungl. Maj:t och Kronan före den 1 juli 1917 förbinder sig Näfvekvärns bruks aktiebolag att för vinnande av skattemannarätt till hemmanen $\frac{7}{16}$ mantal Hjälkhyttan n:o 2, $2\frac{7}{64}$ mantal Långbro n:o 1, $1\frac{1}{32}$ mantal Kungstorp n:o 1 och $\frac{15}{16}$ mantal Kungshamn n:o 1 jämte där-

Departementschefen.

under skattlagda torp till Kungl. Maj:t och Kronan erlægga ett belopp av 584,891 kronor 18 öre.

Vid anbudet äro i övrigt knutna följande villkor:

Tillträde äger rum den 2 januari 1918, då den utfästa ersättningssumman 584,891 kronor 18 öre skall av Nävekarvns bruks aktiebolag kontant erläggas.

Nävekarvns bruks aktiebolag äger ensam uppbära å överlåtna fastigheterna belöpande arrendeavgifter i den mån de förfalla efter tillträdesdagen. Skatter och onera för samma fastigheter betalas av bolaget likaledes i den mån de förfalla efter nämnda dag.

Nävekarvns bruks aktiebolag äger efter anbudets antagande rätt att å fastigheterna vidtaga för avverkning förberedande arbeten såsom trädräkning, märkning av träd, framdragande av decauvillebanor och dylikt, dock må före likvidens erläggande icke ske någon som helst annan avverkning, än som oundgängligen kräves för dylika banors framdragande.

Nävekarvns bruks aktiebolag förbinder sig att återkalla sin till Kungl. Maj:t fullföljda talan emot Svea hovrätts dom den 26 mars 1915 i mål emot Kungl. Maj:t och Kronan i fråga om rätt till skattebrev å förestående fastigheter.

I övrigt godkännas de villkor, som i ärendet föreslagits av domänstyrelsen och kammarkollegium i utlåtande den 9 maj 1916.»

Under hand har bolaget därutöver framhållit att vid en eventuell förlikning bolaget önskade att kronan avstode från anspråk dels på ett sedan 1893 å bruket upplagt parti träkol, ursprungligen å 195 läster, vartill råvaran torde varit tagen från ifrågavarande skogar, men för vilket kolningskostnaderna bestritts av bolaget, dels ock på ett parti om två staplar sågat virke från träd, som på framställning av vederbörande vägstyrelse avverkats vid ett par vägar å skogarna i fråga. Båda dessa nu berörda partier äro beslagtagna för kronans räkning. Värdet av desamma torde icke överstiga tillhoppa 6,000 kronor.

Vad bolaget sålunda godtagit vill jag såsom förlikningsvillkor tillstyrka, och anser jag alltså, att försäljning av ifrågavarande fastigheter bör från kronans sida medgivas på de av ämbetsverken angivna villkoren med de ändringar och tillägg, som av bolaget nu föreslagits.

Torparnas ovannämnda framställningar i ärendet kan jag icke understödja, utöver vad ämbetsverken föreslagit beträffande de förutnämnda torpen Långbro, Nystugan och Lilla Torskhult. Såsom framgår av handlingarna i ärendet, sakna dessa framställningar varje som helst rättsligt stöd.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra, att förevarande förlikningsförslag icke omfattar åtskilliga på bergslagsallmanningen belägna, men icke inom områdena för ovannämnda hemman inbegripna torplägenheter, vilka på sin tid blivit upplåtna till soldat- och båtsmantorp. Beträffande dispositionsrätten till dessa torp, som vid bergslagsallmanningens indelning och skattläggning fått sig smärre skogsanslag tilldelade och blivit i be-

hörig ordning avrösade från den övriga allmänningen, pågår för närvarande rättegång mellan kronan och bolaget.»

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft tre i anledning av ifrågavarande proposition uti andra kammaren väckta motioner, nämligen *Motioner.*

dels nr 485 av herr *Hage*, i vilken motion hemställles, att riksdagen måtte besluta att avslå den kungl. propositionen under uttalande, att den må undergå omarbetning i den riktning, att lägenheterna må, vid försäljning till bolaget av egendomen i övrigt, fränkiljas och antingen försäljas till innehavarna eller under ständig besittning för dem och deras arvingar upplåtas, men under bägge alternativen på sådant sätt, att tillgång till nödig hushållsskog tillförsäkras lägenhetshavarna;

dels nr 486 av herr *Karlsson* i Fjäl, varuti yrkas,

1) att vid försäljningen av ifrågavarande hemman måtte för kronans räkning undantagas de i desamma ingående 34 torplägenheterna för att, antingen med äganderätt eller med stadgad åborätt, upplåtas till sina brukare,

2) att för den händelse det i alternativ 1 gjorda yrkandet ej skulle av riksdagen bifallas, riksdagen måtte besluta, att torpen Långbro, Ny-stugan och Lilla Torskhult måtte undantagas från försäljningen för att med äganderätt eller stadgad åborätt upplåtas till nuvarande torpinnehavare;

dels ock nr 491 av herr *Lindhagen*, vari hemställts,

1) att riksdagen ville avslå propositionen nr 356 om Tuna bergslags allmännings skatteförsäljning och i samband därmed förklara, att 1879 års olaga administrativa förläning av skatteköpsrätt till densamma icke kan av riksdagen godkännas;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att allmänningen måtte av statsverket omedelbart övertagas till förvaltning i överensstämmelse med bestämmelserna i 1898 års förordning om de till bergshanteringens understöd anslagna skogar, ävensom tillse, att de å allmänningen befintliga torp och jordbrukslägenheter varda upplåtna under arrende på ett för vederbörande brukare rättvist och betryggande sätt.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för ifrågavarande framställningar, tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Av handlingarna i ärendet framgår, att vid skattläggningen av allmänningen å densamma funnos 34 torp, vitt kringspridda i skogsmarken. Framställningar hava inkommit från innehavarna av 14 torplägenheter om *Utskottet.*

undantagande från försäljningen av deras torp. Dessa framställningar hava så tillvida beaktats, att i överenskommelsen med bolaget intagits förbehåll, att nuvarande arrendatorer av torpen Långbro, Nystugan och Lilla Torskhult samt deras eventuellt efterlevande hustrur skulle äga att under sin livstid kvarsitta odrivna å torpen.

Ehuru berörda framställningar enligt vad som framgår av handlingarna i ärendet sakna allt rättsligt stöd, synas dock billighetsskal tala för att åtminstone innehavarnes av nämnda tre torp intressen tillgodoses på ett kraftigare sätt än som i propositionen föreslagits, och förmenar utskottet förty, att dessa torp icke borde ingå i försäljningen. Enligt beskrivningen till den av förste lantmätaren A. V. Lodén år 1891 upprättade skattdägningskartan innehålla ifrågavarande tre torp tillhopa 17,807 hektar tomter, åker och äng, 81,705 hektar betes- och skogsmark samt 8,684 hektar impediment. Torpen hava vid värdering i och för skattdägning uppskattats Långbro till 6,104 kronor 4 öre, Nystugan till 1,668 kronor 48 öre och Lilla Torskhult till 5,541 kronor 29 öre. I dessa värden ingå dock icke den å torpens skogsmarker befintliga ståndslogen. Därest dessa tre torp undantagas från försäljningen, synas desamma böra under äganderätt upplåtas till sina nuvarande innehavare enligt de grunder, som gälla om egnahemsupplåtelser å kronodomäner.

Beträffande de övriga torp, som ingått i hemmanen, föreligga enligt vad herr Karlsson i Fjäl uti sin motion meddelat icke några förhållanden, liknande dem, som förefinnas i fråga om ovannämnda tre torp, utan hava desamma med mer eller mindre täta ombyten gått från en släkt till en annan. Dessa torps nuvarande arrendatorer, vilka i allmänhet under allenast kortare tider, åtskilliga endast ett fåtal år, innehaft torpen, kunna icke sägas vara så införlivade med torpen, att undantagande av desamma från den tillämnade försäljningen skäligen kan påkallas.

Beträffande den föreslagna köpeskillingen har utskottet beaktat, att från fastigheternas nettovärde avdragits det efter 4 procent kapitaliserade värdet av de fastigheterna vid skattdägningen påförda grundräntor eller ett belopp av 26,484 kronor 25 öre. Utskottet vill dock, under förutsättning att nämnda tre torp med tillhörande områden och därå befintliga åbyggnader undantagas från försäljningen, icke ifrågasätta någon förhöjning i den föreslagna köpeskillingen.

Beträffande det i punkt 1 av herr Lindhagens motion framställda förslaget rörande skatteköpsrätten till Tuna bergslags allmänning så har utskottet med hänsyn till den knappa tid, som stått utskottet till buds vid behandlingen av nu ifrågavarande motion, icke ansett sig kunna ingå på prövning av detta spörsmål.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt herr Hages ävensom herr Karlssons i Fjäl och herr Lindhagens ifrågavarande motioner må, under förutsättning att den av Näve-
kvarns bruks aktiebolag mot Kungl. Maj:t och kro-
nan anhängiggjorda, på Kungl. Maj:ts prövning för
närvarande beroende rättegången om utfående av skatte-
brev från bolagets sida nedlägges, medgiva *dels* att
de å Tuna bergslags allmänning i Södermanlands län
genom skattläggning enligt nådiga kungörelsen angå-
ende användande av de till bergverken och bruken
upplåtna rekognitionsskogar den 4 februari 1811 upp-
komna hemmanen $\frac{7}{16}$ mtl Hjälkhyttan nr 2, $\frac{27}{64}$ mtl
Långbro nr 1, $\frac{1}{32}$ mtl Kungstorp nr 1 och $\frac{15}{16}$ mtl
Kungshamn nr 1 *med undantag av de till hemmanet
Långbro nr 1 hörande torpen Långbro och Nystugan
samt det till hemmanet Kungshamn nr 1 hörande torpet
Lilla Torskhult med deras i skattelängden angivna om-
råden* må till nämnda bolag under skattemannarätt
försäljas mot en köpeskillning av 584,891 kronor 18 öre
att av bolaget kontant gäldas den 2 januari 1918, då
ifrågavarande fastigheter må av bolaget tillträdas, samt
i övrigt på de av föredragande departementschefen till-
styrkta villkor,

dels att den inflytande köpeskillningen må använ-
das till inköp för kronans räkning av skogbärande eller
till skogsodling tjänlig mark,

dels ock att förenämnda tre torp må till de nu-
varande innehavarna föryttras enligt de grunder, som
gälla om egnahemsupplåtelser å kronodomäner;

2) att förevarande motioner, i vad de icke blivit
besvarade genom utskottets under punkt 1 gjorda hem-
ställan, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 maj 1917.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: herrar greve Hamilton, Paulson, Lindblad, Persson, Linders, Åkerlund, Nilsson i Tånga, Barthelson, Ingeström, friherre Hermelin, Pettersson Olaus, Fagerlin, Igel, Hage, Svensson och Andersson.

Reservation

av herrar Hamilton, Persson, Linders, Nilsson i Tånga, Ingeström, Pettersson, Olaus, och Igel, som ansett, att utskottets motivering och hemställan bort hava följande lydelse:

Sedan år 1913 står Tuna bergslags allmänning jämlikt föreskrift i kungl. förordningen angående förvaltningen av statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar den 25 maj 1898 under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Skogens avkastning disponeras av Tunabergs kopparverks ägare såsom nyttjanderättsinnehavare för kopparverkets behov och till husbehovsvirke för de å allmänningen belägna torpen. Överskjutande avkastning försäljes, och inflytande belopp synas böra tillgodoföras statsverkets skogsmedel. Torpen å allmänningen utarrenderas numera av vederbörande överjägmästare och bolaget gemensamt och arrendebeloppen delas lika mellan kronan och bolaget.

Å allmänningen funnos vid dess skattläggning år 1894 34 torp, spridda runt om i skogsmarken.

Av de till utskottet överlämnade handlingarna i ärendet framgår, att innehavarna av 14 torplägenheter å allmänningen gjort framställningar, att deras torp måtte undantagas från försäljningen och upplåtas åt dem.

Dessa framställningar hava endast så till vida beaktats, att i överenskommelsen med bolaget intagits förbehåll, att nuvarande arrendatorer av torpen Långbro, Nystugan och Lilla Torskhult och deras eventuellt efterlevande hustrur skulle äga att under sin livstid kvarsitta odrivna å torpen.

Enligt departementschefens utsago sakna dessa framställningar allt rättsligt stöd. Billighetsskal synas dock i varje fall synnerligen starkt tala för, att kronan, som nu går att avhända sig den sista allmänningsskog, som torde komma att försäljas enligt grunderna i kungl. kungörelsen den 4 februari 1811, i största möjliga utsträckning behjärtar innehavarnes å dessa torplägenheter intressen och söker bevara lägenheterna åt dem. Vad Kungl. Maj:t i sådant avseende föreslagit synes uppenbarligen vara otillfredsställande.

I avseende på nämnda tre torp föreligga, såsom i herr Karlssons i Fjäl motion framhålles, alldeles särskilda skäl för att söka bevara dem åt de slakter, som beträffande Lilla Torskhult sedan slutet av 1600-talet samt Långbro och Nystugan åtminstone från senare hälften av 1700-talet innehaft och brukat torpen.

Beträffande återstående torp föreligga visserligen ej så ömmande förhållanden. Men ej mindre än 5 av dessa hava innehafts av de nuvarande brukarna och deras förfäder i över 50 år och 4 i över 20 år. 3 torp hava innehafts av samma släkt i över 10 år och 13 under en tid mellan 2 och 8 år.

Kungl. Maj:t har enligt utskottets förmenande vid uppgörelsen med bolaget tagit allt för ringa hänsyn till torpinnehavarnas intresse att på ett eller annat sätt tryggas vid sina torp. Redan av denna anledning anser sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till propositionen, utan förmenar utskottet, att underhandlingar böra ånyo upptagas med bolaget i syfte att så många torp som möjligt och i främsta rummet torpen Långbro, Nystugan och Lilla Torskhult må undantagas från försäljningen för att under en eller annan form upplåtas till nuvarande innehavare. Därest detta skulle komma att medföra uppostringar för kronan, vilka icke stå i skäligt förhållande till de fördelar, som därmed avses, synas torpinnehavarna i varje fall böra vid en ny uppgörelse kunna beredas större trygghet vid sina torp än den rätt till odrivenhet, som nu föreslagits beträffande allenast tre torp.

Då utskottet således av nu anförda skäl anser sig ej kunna tillstyrka propositionen, saknar utskottet anledning att ingå i närmare prövning, huruvida den föreslagna köpeskillingen må anses skälig eller ej. Utskottet har dock fäst sin uppmärksamhet därpå, att från fastigheternas nettovärde avdragits det efter 4 % kapitaliserade värdet av de fastigheterna vid skattläggningen påförda grundräntor, eller ett belopp av 26,484 kronor 25 öre. Detta avdrag synes hava föranletts därav, att kronan vid liknande försäljningar före grundskatternas avskrivning medgivit sådana avdrag samt bolaget redan år 1879 och således före denna avskrivning berättigats skatteköpa allmanningen. Sedan dessa skatter numera fullt eftergivits, lära dylika avdrag ej skäligen böra ifrågakomma.

Beträffande det i punkt 1 av herr Lindhagens motion framställda förslaget rörande skatteköpsrätten till Tuna bergslags allmanning så har utskottet med hänsyn till den knappa tid, som stått utskottet till buds vid behandlingen av nu ifrågavarande motion, icke ansett sig kunna ingå på prövning av detta spørsmål.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej må av riksdagen bifallas;

2) att herr Hages ävensom herr Karlssons i Fjäl ifrågavarande motioner må anses besvarade genom utskottets under punkt 1 gjorda hemställan;

3) att herr Lindhagens motion, i vad den icke blivit besvarad genom vad utskottet i punkt 1 här ovan hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

samt av herr *Hage*, som instämt i ovanstående reservations yrkande, dock med strykande i motiveringen av stycket: »Beträffande de i punkt 1 av herr Lindhagens motion — — — av detta spörsmål», ävensom med strykande av sista punkten i motiveringen: »Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa», samt införande i stället av följande punkt: »Under åberopande av vad sålunda anförts och under uttalande, att utskottet anser, att 1879 års administrativa förläning av skatteköpsrätt till Tunabergs bergslags allmänning ej skett i överensstämmelse med grundlagarnas § 77 i regeringsformen, får utskottet hemställa etc.